

Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri, Dewey, Mustafa Necati ve İsmail Hakkı Tonguç

Ayfer Kocabaş

*Prof. Dr.
Dokuz Eylül Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
E-posta: ayfer.kocabas@deu.edu.tr*

Felsefe Yunanca “**bilgelik sevgisi**” anlamına gelen iki kökten türetilmiştir (Büyükdüvenci;1987: 1). Filozof insanı ve evreni anlamak çabası içerisinde olan kimsedir. Eğer insanı anlayabilirse onun ne olabileceği konusundaki sorulara yanıt bulunabilir. Bu soruların yanıtı da kasıtlı kültürlenme süreci denilen eğitim sürecinden geçer. Eğitimin temel amacı da kültürü aktararak ve geliştirerek bireyleri kendine, doğaya ve topluma yararlı bir hale getirmektir. Felsefe ve eğitim arasındaki ilişki tanınmış eğitim filozofu John Dewey’i (1859-1952) şu görüşe götürmüştür. “**Eğitimi doğaya ve insanlara yönelik zihinsel ve duygusal temel eğilimleri geliştirme süreci**” olarak ele alıyorsak, felsefe de genel bir eğitim kuramı olarak tanımlanabilir (Dewey,1961: 383). Eğitim felsefesi süreç olarak ele alındığında eğitimi engelleyen sorunlar kadar, eğitime yön veren kavramları düşünceleri ve ilkeleri açıklama etkinliği olarak görülebilir. Türk Milli Eğitim Sistemi’nin dayandığı eğitim felsefesi ve ona yön veren kadro çoğunlukla II. Meşrutiyet döneminde yetişmiştir. Parlamentolu rejime dönüş için anayasanın yürürlüğe girdiği 23 Temmuz 1908 den 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesi’ne kadar geçen zamana “II. Meşrutiyet” ya da sadece “Meşrutiyet” dönemi denir (Akyüz,1989: 292). Bu dönemde medreselerin yenilenmesi için düşünceler ve girişimler yaygınlaşmış, ders programlarına sosyal, siyasal içerikli, yaşama dönük dersler girmiştir. Eğitimin sorunları öğretmen dergileri ve basında geniş ölçüde tartışılmaya başlanmıştır.

Bu dönemde Ziya Gökalp’in düşünceleri pek çok kesimi etkilemiştir. Gökalp eğitimi psikolojik olmaktan çok sosyolojik bir süreç olarak görmüştür. Ona göre birey sosyal ve doğal bir çevre için yetiştirilmelidir. Sosyal çevre

kültürel eğitimle, doğal çevre de bilim ve teknoloji eğitimi ile kazanılır. Ulusal Eğitim ya da Halkçılık olarak adlandırılan bu görüş Cumhuriyet dönemine en çok etki eden bir görüş olmuştur. Ziya Gökalp' in bu görüşüne karşı Asri Terbiye ya da Bireyci Görüş, kısmen JJ.Rousseau'nun eğitim anlayışı, kısmen de **"Yeniden Kurmacı"** ların görüşü vardır. Bunların yanı sıra Osmanlı İmparatorluk eğitim anlayışı **"İslamcı ve Disiplinci"** anlayış da devam etmektedir. **"Yeniden Kurmacılık"** akımının dayandığı temel felsefe pragmatizm olup John Dewey, Isaac Bergson, T. Brameld bu akımın temsilcilerindedir. Bu felsefenin amacı toplumu yeniden düzenlemek, toplumda gerçek demokrasiyi yerleştirmektir. Eğitim yeni bir toplumsal düzen yaratmaya girişmelidir. Toplumsal değişimden sorumlu olan okullardır. Bunun için davranış bilimlerinin bulgularından yararlanılmalıdır (Fidan; 1987: 133).

Mustafa Kemal'in insan yetiştirmeye yönelik eğitim felsefesi pek çok kaynaktan beslenmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemeye başlaması ile birlikte o, nasıl bir eğitim sistemi olması gerektiği konusunu sürekli olarak gündeminde tutmuştur. Cumhuriyetin Atatürk devrimleri ile başlayan çağdaşlaşma girişimleri, gelişen sosyal ve ekonomik koşullarına uygun bir eğitim sistemi anlayışını zorunlu kılmıştır. Bunun için yerli ve yabancı kaynak ve otoritelerden yararlanarak şu çalışmalar yapılmıştır.

- ◆ Bilimsel Eğitim Kongreleri
- ◆ İzmir Ekonomi Kongresi
- ◆ Yabancı Uzman çalışmaları
- ◆ Yerli ve yabancı komisyonlar
- ◆ Türk eğitimcilerinin geliştirdiği görüşler
- ◆ Eğitimci yetiştirme ve Köy Enstitüleri denemeleri
- ◆ Milli Eğitim Şuraları
- ◆ Devlet Planlama Kurulu çalışmaları.
- ◆ Bütün bu çalışmalar Türk Eğitim Sistemini sorunlarına ışık tutmuş ve eğitimin geliştirilmesine katkıda bulunmuştur.

Atatürk'ün Eğitim Felfesinde Temel Kavramlar

Bir toplumun yaşamını sürdürebilmesi ve sağlıklı gelişebilmesi benimsediği düşünce sistemi ve dünya görüşü ile yakından ilgilidir. Atatürk düşüncesinde halkın egemenliği, tam bağımsızlık, bilimsellik, akılcılık, devrimcilik, ülke ve ulus bütünlüğü, çağdaş uygarlık kavramları benimsenmiştir. Gerard Tongaz'a (1937) göre Atatürk Felsefesi **"mevcut sosyal rejimler arasında uzlaştırıcı ve ayarlayıcı bir rol oynamak niteliği taşıyan bu felsefe, gerçekten başlı başına bir dünya**

dönüşümünün, bir büyük devrimin simgesidir." Bu devrim, rönesans ve protestanlık, Fransa ve Amerika'da devrimler zincirinin Asya ve Afrika ile birleşen bir halkasıdır. Ona göre Kemalizm on yüzyılda gerçekleştirilebilecek çalışmaları on yıl içerisinde başarabilmiş olup, örnek bir felsefe olarak bütün insanlığa kıvançla takdim edilebilir. Atatürkçü bir eğitim anlayışında okul, yöntem, öğrenci, öğretmen, program gibi temel kavramlar gerçek işlevine kavuşmuştur.

Okul

Atatürk'ün eğitim anlayışında okul, devletin gözetimi ve denetiminde çalışan, program için öngörülen etkinliklerin yer aldığı, Türk ulusunun yüceltilmesine kaynaklık eden ekonomi, sanat, edebiyat gibi alanların geliştiği bilimsel ve teknik temele dayalı kurumlardır. Onun akılcı, gerçekçi, olgucu ve insancıl görüşleri eğitim alanında da kendini gösterir.

Yöntem

Atatürkçü eğitimde öngörülen eğitim yönteminin başlıca özellikleri pratiklik, işlevsellik, yaşamda başarı sağlayıcılık, çevresel koşullara uygunluk, iş ilkesine dayalı olma gibi özelliklerdir. O'na göre **"Eğitim ve öğretimde uygulanacak yöntem, bilgiyi insan için gereksiz bir süs, bir baskı aracı, ya da bir uygarlık zevkinden çok yaşamda başarıya ulaşmayı sağlayan işe yarar ve kullanılan bir aygıt durumun getirmektir. Erkek ve kız çocuklarımızın eşit olarak bütün öğrenim basamaklarındaki eğitim ve öğrenimlerinin iş ilkesine dayanması önemlidir"** demiştir.

Öğrenci

Bu anlayışta çocuk, kişiliğine saygı duyulması, geleceğin büyüğü gibi düşünülmesi gereken bir varlıktır. Çocuk insanlık meziyetinin, yurt sevgisinin fikir ve özgürlüğün en değerli sembolüdür.

Öğretmen

Atatürkçü eğitim düşüncesinde öğretmen toplumun en fedakar ve saygıdeğer kişisidir. Öğretmene insan yetiştirmede, toplumda ve düşüncede devrim yapma, ulusal varlığı devam ettirme görev ve sorumluluğu verilmiştir. Öğretmen öğrencileri bilgili, ahlaklı, çalışkan, yapıcı, yaratıcı, laik, devrimlere bağlı, demokrasiye inanmış, hukuk devletine sadık, vatanını seven, başarılı ve değerli vatandaşlar olarak yetiştirmekle görevlidir. Bu anlayış Atatürk'ün öğretmenlere söylediği şu sözlerde de görülebilir. **"Hiçbir zaman unutmayınız ki Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister."**

Program

Atatürk düşüncesinin öngördüğü eğitimde, eğitim programı üç temel boyut üzerinde oturmaktadır. Birinci boyut bireysel ve toplumsal varlığın devamı ve gelişmesi için temel bilinci oluşturmaktır. İkinci boyut bireylere ekonomik yaşam için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmayı, üçüncü boyut eğitim etkinliklerinde çevresel, ulusal ve evrensel gereksinme ve koşullara uygunluğu öngörmektedir.

Dewey'in Görüşleri Ve Mustafa Necati

Atatürk döneminin en çok söz edilen bakanı Mustafa Necati (1894-1929) İzmir’de doğmuştur. İzmir İdadisini bitirdikten sonra İstanbul Hukuk Mektebine girmiştir. Mezun olduktan sonra, İzmir’e dönmüş, Öğretmen Okulunda öğretmenliğe başlamış, bir yandan da ailesinin bulunduğu bölgede avukatlık yapmıştır. 1915-1918 yılları arasında arkadaşı ve daha sonra Millî Eğitim Bakanlığı yapacak olan Vasıf Çınar’la birlikte Özel Şark Mektebini yönetmiştir. 1920’de Manisa (Saruhan) milletvekili olarak I. Meclis’e katılmış, 20 Aralık 1925’de Millî Eğitim Bakanı olmuştur. Öncelikle M. Necati, Müsteşar’ı Nafi Atuf (Kansu) ile birlikte Bakanlıkta amaca uygun bir üst düzey yönetim kadrosu oluşturmaya çalışmakla işe başlamıştır (Tonguç, 2007: 34-42). Türk eğitiminin felsefi temellerini yeniden oluşturma yolunda ilerlemiş ve eğitim politikasının oluşturulması ve yeni bir anlayış kazandırılmasına çaba göstermiştir. 31 Aralık 1929 tarihinde yaşamını yitirmiştir.

Dewey 1923 yılında Maarif Vekili Safa Bey tarafından davet edilmiş, 1924 Temmuz’unda gelerek Türkiye’de yaptığı gözlem ve incelemeler sonucunda hazırladığı raporu ne Safa Bey ne de daha sonra göreve gelen Vasıf bey ve Hamdullah Suphi Bey tarafından uygulamaya konulmuştur. Mustafa Necati; 1924’de Türkiye’ye davet edilen ve Türk Eğitim Sistemi konusunda rapor yazan John Dewey’ in önerilerinin pek çoğunu uygulamaya koymuştur. Böylece Türk Eğitim Sistemi Atatürk’ün eğitim felsefesi ile tutarlı pragmatizm çizgisinde bir yöne oturtulmuştur. Pragmatizmin eğitime uygulanması olan progressivizm (ilerlemecilik) eğitimin yaşanan gerçeğe uygun biçimde değişmesini öneriyordu. Bu felsefe de iş eğitimi, eğitimin ekonomik süreçlerle uygunluğunu ve üretkenliği savunuyordu. Bu nedenle başta Atatürk olmak üzere Cumhuriyet dönemi eğitimcileri de pragmatizmi benimseyerek uyguladılar (Bal,1991: 66).

Mustafa Necati ve Eğitim Sistemine Katkıları

Mustafa Necati, Atatürk’ün yaşadığı dönemde onun devrimlerini yaşama geçirmek için büyük çabalar göstermiş, yaptıkları onun Atatürk döneminde en çok hatırlanan bakan olmasını sağlamıştır.

- ♦ Milli Eğitim Bakanlığı öğretim dairelerini bir genel müdürün yönetimi altında birçok kollara ayırarak, her kolun başına yetenekli ve yetkili olan müdürleri getirdi.
- ♦ Cumhuriyet' in ilanından hemen sonra çıkarılan 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri kanununun 8. maddesi ile kimlerin Resim- İş, Müzik ve Beden Eğitimi öğretmeni olabileceklerine açıklık getirilmiş ve öğretmenlik mesleği yasal dayanağa kavuşturularak orta öğretime öğretmen yetiştiren kurumlar açılmaya başlanmıştır. Ortaokullara öğretmen, ilköğretime denetmen yetiştirmek, araştırma ve incelemeler yaparak yayınlamak için dünyanın her tarafından eğitim akımlarını, yöntemleri izleyerek okullara yaymak amacıyla Gazi Öğretmen Okulu ve Gazi Eğitim Enstitüsü kuruldu.
- ♦ Türkiye Cumhuriyeti'nde müzik öğretmeni yetiştiren ilk kurum, Cumhuriyetin ilanından hemen sonra Maarif Vekâleti'nin 1924 yılı bütçesiyle kabul edilen ve 1 Eylül 1924 tarihinde orta dereceli okullara müzik öğretmeni yetiştirmek amacıyla kurulan ve 1 Kasım 1924'te öğretim hayatına giren Musiki Muallim Mektebidir. 1924-25 öğretim yılı bir bakıma okulun deneme yılı olmuş, 1925-26 yılı başında ise gerçek anlamda müzik öğretmeni yetiştiren bir kurum haline gelmiştir. Nitekim okulun talimatnamesi de bu sırada 29 Temmuz 1925'te yayınlanmıştır.
- ♦ Adana Öğretmen Okulu Resim-İş Öğretmeni iken Mart 1925'de, iki ay için mesleki eğitim kurumlarını inceleme ve bir iş eğitimi seminerine katılma göreviyle Bakanlıkça Almanya, Fransa ve İngiltere'ye gönderilen, döndüğünde verdiği rapor Bakanlıkta çok ilgi çeken ve tartışmalara yol açan İsmail Hakkı Tonguç; 11 Mart 1926'da Bakanlık Levazım ve Alatı Dersiye Müzesi Müdürlüğüne atanmıştır. Başına getirildiği bölümün önemi ise adından çok daha büyüktür. Bakan ve müsteşarı bu bölümün çalışmalarıyla tüm okulları çağdaş ders araç gereçleriyle donatarak derslerin uygulamalı yapılmasını ve okullara iş eğitimi sokmayı amaçlamış, bakanlık bütçesinden de önemli bir pay bu işe ayrılmıştır. Okul Müzesi Müdürlüğü'nün ilkokullara kadar uzanan kolları olup, hemen ülkenin tüm eğitimini etkiler duruma gelmiştir (Tonguç, 2007: 34-42).
- ♦ 1925 yılından itibaren, örgün eğitimde resim, el işi ve müzik derslerinin konulması ve yaygın eğitimde bu alanlara yönelik kursların açılması sağlanmıştır.
- ♦ Dewey'in gelişinden sonra 1925 yılında **Kühne** davet edilmiştir. Öncelikle hükümet Türk eğitimi üzerinde bir plan oluşturması için **Kerschensteiner**'i davet etmiş, rahatsızlığı nedeniyle kabul edemeyince yardımcısı Kühne'yi yollamıştır. Kühne Türk eğitimi için

bir rapor hazırlamış özellikle Macar alfabesine benzeyen bir alfabenin kabulünü önermiştir (Başgöz, 2005: 155).

- ♦ 1926' da ilkokullarda el işleri ve resim kursları için Leipzig Pedagoji Enstitüsü öğretim üyelerinden **G. Stiehler** getirilmiştir. Stiehler yaptığı incelemelere dayanarak bakanlığa "**Sanat Terbiyesi Hakkında**" kısa bir rapor vermiştir.
- ♦ Muallim Mektebi'nin 1924-25 dönemindeki ilköğretim kadrosu Riyaset-i Cumhuriyet Filarmoni Orkestrası üyelerinden meydana gelmiştir. 1926 yılında okuldan beklenen gayelerin temini için öğretim kadrosunun nitelik ve niceliğinin iyileştirilmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda, Avrupa'da kendi hesabına öğrenim görenlerden liyakatli olanların vekâlet hesabına alınması ve Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi uygun görülmüştür. 1928 ve 1929 yıllarında Musiki Muallim Mektebi'nde 10 öğretmen ve 5 öğretmen yardımcısı görev yapmıştır.
- ♦ 22 Mart 1926 da Maarif teşkilatına Dair Kanunda beş yıllık İlk Muallim Mekteplerinin yanı sıra üç yıllık Köy Muallim Mekteplerinin açılması kabul edilmiştir. Bu kanuna göre öğretmene köyde bir ev, bir bahçe verilecekti. Bu ilerde 1940 yılında kurulan Köy Enstitülerine model olacaktır. Köy için özel olarak öğretmen yetiştirmek için 1926'da birisi **Kayseri Zencidere' de** diğeri **Denizli'de** iki köy öğretmen okulu açılmıştır. 1929 da M. Necati'nin ölümü üzerine oluşan boşlukla görevlerini yerine getirmeyen bu okullardan 1932' de Kayseri-Zencirdere, 1933' de ise Denizli Köy Öğretmen okulu kapatıldı. Mustafa Necati'nin Köy Öğretmen Okulları denemesi Dewey'in raporunda belirttiği "**Köy okullarına özellikle Türk yaşamının temeli olan çiftçilerin gereksinmelerini karşılayacak okullara öğretmen yetiştirmek için çeşitli tipte öğretmen okullarına gerek vardır** " düşüncesine katıldığının kanıtıdır (Bal,1991: 74).
- ♦ 1926'da Talim ve Terbiye Dairesi 'ni kurulmuş olup yönetmeliği hazırlanmıştır. Yayın ve çeviri çalışmaları bu dairenin görevleri arasına alınmıştır. Talim ve Terbiye Dairesinin kararlarını Bakanlar Kurulunun uygulaması, anlaşmazlık halinde ise o yılın Maarif Şurasına götürülmesi kararlaştırılmıştır
- ♦ Mustafa Necati'nin bu çabalarında 1927 sonrasındaki Avrupa gezisindeki gözlemlerinin etkisi büyük olmuştur. Fakat o bununla da yetinmeyerek meslekî ve teknik öğretimin de düzenlenmesi için yabancı uzmanlar getirmiş, raporlarını uygulamaya çalışmıştır.
- ♦ 1932 yılında açılmaya başlanan **Halkevleri** ve daha da kabarık sayıdaki **Halkodaları** ve nihayet Halk Eğitim Merkezleri, sanat eğitimini geniş kitlelere götürmeyi amaçlamıştır. Halkevleri, güzel sanatlar yoluyla vatandaşları çalışmaya yöneltmek, yurdu

güzelleştirmek, güzel sanatları sevdirmek ve yaymak için kurulmuştu. O yıllarda, sanatçıların eserlerini sergileyebileceği sanat galerilerinin bulunmaması sorununa çözüm getiren Halkevleri'nin, sanatımızın desteklenmesi ve geliştirebilmesi yolunda önemli bir yeri olmuştur.

- ♦ Dewey'in önerilerine göre kurulan "**Mektep Mimarisi Bürosu**"nun başına 1927' de getirilen **Prof. Dr. Ernest Egli** başlangıçta bakanlıkla iki yıl sözleşme yapmış, sonra 1930' da İstanbul Güzel Sanatlar Akademisine gelerek 1932' den sonra Akademinin şube müdürü olmuştur. Egli' nin Türkiye' de pek çok okul binasının yapımında ve şehir planında imzası yer almıştır (Bal,1991: 68).
- ♦ Mustafa Necati Avrupa gezisi sırasında tanıdığı Mısır asıllı İş Üniversitesi kurucusu ve Belçika Meslek Eğitim Müdürü olan **Prof. Omar Buyse'** nin 1927' de Türkiye gelmesini sağlamıştır. Buyse'nin meslek okullarını inceleyerek hazırladığı rapor Bakanlık tarafından uygulamaya konmuştur.
- ♦ Buyse' nin projelerini uygulayabilmek için Fransa'dan bay ve bayan **Ruateletler** getirilmiştir. Bayan Ruateleté "**Mesleki Tedrisat Umum Müdür**"ü olmuş, öğretmenler için açılan kurslarda dersler vermiştir. 1927 de Ruateletler mesleki eğitim için yeni bir plan yapmışlar ve iyileştirme için önerilerde bulunmuşlardır.
- ♦ 1927 de Brüksel'de bir sanayi okulunun müdürü olan **Bayan Bocard** Türkiye' ye çağrılmış üç yıllık sözleşme imzalayarak Evişleri Tedrisat-ı Umum Müdürü olmuş daha sonra "**Kız Sanayi Mektepleri Umum Müdürlüğü'ne**" getirilmiştir.
- ♦ Almanya Tarım Bakanlığı Zirai Kurumlar Genel Müdürü olan **Prof. Dr. Oldenburg** 1927' de tarım okullarının düzeltilmesi ve geliştirilmesi için çağrılmış, iki yılda yaptığı incelemelere dayanarak verdiği raporlarla orta derecedeki tarım okullarının kurulmasını sağlamıştır.
- ♦ 1950'de altmış üç ilde 477 Halkevi ve 4332 Halkodası varken, çok partili döneme geçişte Halkevleri kapatılmış ve Kız Enstitüleri'ne öğretmen yetiştirmek amacıyla Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulları'na dönüştürülmüştür.
- ♦ Mustafa Necati Dewey' in bakanlığın yeniden örgütlenmesi ve genel tutumuyla ilgili önerilerinden Maarif Eminliklerinin kurulmasını sağlamıştır. 1926 da çıkarılan bir kanuna göre birden fazla valilik birleştirilerek bir eğitim bölgesi oluşturulmakta, bölgenin sorumluluğu bakanlığa bağlı bir maarif eminiğine verilmektedir (bu konu 1923 ten bu yana Türk Eğitim Örgütünde tartışılan Maarif Mintikaları ile ilgiliydi).

- ♦ Dewey'in devletin Türk eğitimcileri, öğretmen ve uzmanları yurt dışına göndererek kendi sorunlarının çözümü için uzman yetiştirilmesini önerisi doğrultusunda yurtdışına birçok kişi gönderilmiştir.
- ♦ Türkiye'de 1 Kasım 1928 tarihinde 1353 sayılı "**Yeni Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında Kanun**"un kabul edilmesi ve yeni alfabenin yerleştirilmesi ile o güne kadar kullanılan Arap Alfabeti'nin yerine, Latin Alfabeti'nin Türkçe'ye uyarlanmış bir biçimi kabul edilmiştir.
- ♦ En önemli çabalarından birisi de laik öğretimin uygulamaya geçmesi için verdiği çabalardır. İlk ve orta öğretimde karma öğretimi uygulamış ve uygulanması için büyük çabalar göstermiştir. Ayrıca ilk ve orta öğretimin parasız gerçekleşmesini sağlamıştır. Bunlar eğitimde fırsat eşitliği ve sosyal devlet anlayışını simgeleyen uygulamalar olmuş, hem yurtiçi hem de yurt dışında büyük yankı uyandırmıştır.
- ♦ Hizmet içi eğitim programları ile öğretmenlerin gelişmesinde nitel olarak ve nicel olarak artışlar sağlanmıştır. Mustafa Necati öğretmenlerin karar süreçlerine katılmaları ve eğitimdeki uygulamaları yönlendirme konusunda da önemli uygulamalara imza atmıştır.
- ♦ Güzel sanatlar eğitiminin yaygınlaşması için Bakanlıkta Sanayi-i Nefise (Güzel Sanatlar Müdürlüğü) Müdürlüğü kurulmuştur. Güzel sanatlara büyük bir önem veren Mustafa Necati "**Güzel Sanatlar yalnız bir süs değil, bir gereksinmedir. Bu gereksinme az ya da çok yeğlilikte büyük halkça duyulmalı ki bizde yüksek sanatçı yetişecek ortam doğsun**" demiştir. Ona göre sanat zevkinin toplumun her kesiminde gelişmesinin sağlanması Milli Eğitim Bakanlığı'nın borcudur. Bunun için batıdaki yöntemler ve ilkeler olduğu gibi kabul edilecektir demiştir (Bal, 1991: 77).
- ♦ 1925-1926 yıllarında Türkiye Muallimler Birliğinin hem başkanlığını yapmış hem de bakan olarak çalışmıştır.
- ♦ Öğretmenlerin ekonomik durumlarını iyileştirmek için TBMM'ne yasa tasarısı götürmüştür. Öğretmenlerin özlük hakları korunmuş ve öğretmenlik mesleğine saygınlık kazandırılmıştır.

Eğitim Sistemimizdeki En Büyük Gereksinmemiz " İş " Kavramıdır

Mustafa Necati, dört yıllık kısa bakanlık döneminde Atatürk'ün ve kurduğu yeni Cumhuriyet'in kuruluş felsefesine uygun olarak eğitimin çağdaş ve bilimsel temeller üzerinde kurulmasını sağlamak için yabancı uzmanlardan, özellikle J. Dewey'in görüşlerini uygulamaya geçirmek için olağanüstü bir

çaba göstermiştir. Dewey ve Mustafa Necati'nin okul ve eğitim anlayışları benzerdir. Dewey, Amerikan felsefesi olan Pierce ve James tarafından geliştirilen pragmatizmin gelişmesi için önemli katkılar sağlamıştır. Eski Yunan'da " **eylem**", " **hareket tarzı**" anlamına gelen "Pragma" düşüncenin anlamı olarak kabul edildi. Dewey' göre gerçek bilgi çevremizdeki problematik bir durumdan ortaya çıkar. Bu nedenle yaşamsal bir anlamı da vardır. Darwin, C.Hegel, J. Piaget, JJ. Roesseau, Pestallozzi, Froebelk, Montessori' den etkilenen Dewey bu bilim adamları ve filozofların görüşlerini adeta sentezlemiştir. "Tecrübe, Özgürlük, Disiplin, Demokrasi, İlgi, İş" kavramlarını da çözümlenerek açıklık getirmeye çalışmıştır. 20 yüzyılın bu en ünlü eğitim felsefecilerinin en önemli katkısı " **kitap okulu**", " **ezber okulu**" denilen geleneksel eğitim anlayışının egemen olduğu okullara seçenek olarak " **iş okulu**" kavramını uygulamaya sokmalarıdır. İş, çocuğun dünya ile bağlantısını geliştiren, kişiliğini oluşturan, zihinsel etkinliklerinin geliştiren sosyal bir etkinliktir. İş okulu akımı 20. yüzyılda eğitim reformlarının içerisinde en yaygın olanıydı. Rousseau'nun düşüncelerinin uygulama alanına koymaya çalışan Pestallozzi, iş eğitimine insanda gördüğü üç öğenin (düşünmek, duymak ve yapmak) sentez-eylemi olması bakımından önem veriyordu. Bu bakımdan düşünmek beynin, duymak kalbin, yapmak elin kuvvetidir diyordu (Bal,1991: 25).

Bu akım öğrencilerin etkinliğini üretkenliğini sağlamak için el işleriyle zihinsel çalışmaları birleştirmeyi, programların yaşamla bağının kurularak işlevsel olmasını öneriyordu. İş okulunun önde gelen temsilcilerinden Alman eğitimci Kerschensteiner bu okullara geleceğin "Pestalozzi Okulu" demiştir. Dewey ve öğrencisi W.H. Kilpatrick ise işi yöntem olarak ele aldığı okul modeline " **Proje Okulu**" adını vermişlerdir.

Tonguç'un iş okulu kavramı, almış olduğu resim ve el işleri eğitimi, yurtdışında incelemiş olduğu kuram ve uygulamalar yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin devrimlerinin uygulamaya geçirilerek ülke sorunlarının çözümü için Köy Enstitüleri deneyimi ile sentezlenecek ve özgünlük kazanacaktır. 10 Haziran 1935'de, Kurtuluş Savaşı'nda ve Cumhuriyet'in kuruluşunda etkin görevler yapmış bir asker olan Saffet Arıkan Eğitim Bakanlığı'na getirildiğinde, 3 Ağustos 1935'de İ. Hakkı Tonguç İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne atanır. 24 Aralık 1935'de ilköğretimin durumunu somut verilere dayanarak belirten 35 sayfalık ayrıntılı bir raporu bakana verir. Bu raporda en çarpıcı saptama, 40 bin köyde 8 milyon insanın yaşadığı, 32 bininde nüfusun 400'ün altında olduğu, buralarda pek az okul bulunduğu ve eldeki olanaklarla bu köylere öğretmen yetiştirmenin ve okul yapmanın başarılamayacağı yer almaktadır.

Tonguç'un "çok yeni yöntemlerle çalışmak, okul yaptırma yollarını bulmak, gereken nitelikte öğretmen yetiştirmek ve köylerde yaşayan insanların ekonomik gücünü yükseltmek, üretim yeteneklerini arttırmak... bilgiyi maddi yaşamda başarı kazandıracak bir araç olarak vermek..."

gerektiğini belirttiği rapor Atatürk'ün sofrasında bir gece boyunca tartışılır (Tonguç; 2007: 34-42).

Bu raporun sonuç ve önerilerine göre Köy Enstitülerinin ön uygulaması niteliğinde ilki 1936 yılında Eskişehir Mahmudiye' de "Eğitmen Kursları" açılır. Daha sonra 30 Ekim 1937'de biri İzmir-Kızıllıçullu, diğeri Eskişehir-Çifteler'de olmak üzere iki "Köy Öğretmen Okulu" açılır. Bu okullar Köy enstitülerinin birer prototipi idiler (Tonguç, 2007: 34-42). Atatürk, Arıkan ve Tonguç kısa sürede ülkenin öğretmen gereksinimini karşılayacak ve kalkınmayı köyden başlatacak, çekirdek sistemi kurarlar. Bu sistem, iş içerisinde, iş için, iş yoluyla öğrenme ve öğretme ilkesiyle, 17 Nisan 1940 da çıkartılan yasal düzenleme ile sistematik bir şekilde kuramdan uygulamaya sokulur. Bu sistem çok çeşitli çıktlarıyla okulları eğitimin, üretimin, sosyal yaşamın, sanatın ve kültürün merkezi haline getirmiştir (Kurtuluş,2001: 24).

Dewey'in iş okulu/proje okulu uygulamasını aşan "**hayalimdeki okullar**" dediği Köy Enstitüleri modeli ülke sorunlarının çözümü, öğretmen yetiştirme, işe dayalı etkin eğitim için hala gerçekçi eğitim kurumlarıdır. Bugün eğitim sistemimizdeki en büyük eksiklik okullarımızın ve öğretmen yetiştirme sistemimizin "**kitap okulu**", "**ezber okulu**" niteliklerinden çıkartılarak gerçek anlamda iş okullarına, uygulama ağırlıklı programlara kavuşturulmasıdır. Anlatıp yaptıklarımızın ve öğrettiklerimizin çok büyük bir oranda kalıcı olduğu artık bilinmektedir. Öğrenme ve öğretme etkinlikleri alıştırmadan çıkartılıp, gerçek hayatın problemlerini çözmek amacıyla yönelik bir iş, bir eylem olduğunda Atatürkçü eğitim felsefesi de uygulamaya dönüşecektir.

Kaynakça

- Akyüz, Y., 1989, *Türk Eğitim Tarihi*, Yayın No:160, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Bal, H., 1991, *J. Dewey'in Eğitim Felsefesi*, Aydınlar Matbaası, İstanbul.
- Başgöz, İ., 2005, *Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*, PAN Yayıncılık, Ankara.
- Büyükdüvenci, S., 1987, *Eğitim Felsefesi, Yazılar*, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara.
- Dewey, J., 1966, *Tecrübe ve Eğitim*, Çev. Fatma Başaran-Fatma Varış, Ankara.
- Fidan, N., 1987, *Eğitim Bilimine Giriş*, REPA Yayınları, Ankara.
- Kurtuluş, Y., 2001, *Köy Enstitülerinde Sanat Eğitimi ve Tonguç*, Güldiken Yayınları, Ankara.
- Tonguç, E., 2007, "Atatürk ve Köy Enstitüleri", *Yeniden İmece Dergisi*, Sayı: 14, Şubat.